

Տարեկան 10 ռ., վեց ամիսը՝ 6 ռուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ռ. 50 կ., ամիսը՝ 1 ռ., հասցով 5 կ. Դրամանոց են գրում Թիֆլիսում միմյան խմբագրությանը:

Խմբագրություն հասցեն՝ Тифлиси, Редакция „Нор-Дар“
կամ Tiflis, Rédaction „Nor-Dar“

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի տոհմ օրերից) ժամը 9-ից 2-ը: Տպագրությունները ընդունում են ամեն լիցիտներով: Տպագրությունները բաժին 24, քննարկները համար կրկնապատկել:

ՔՈՂԱՆԴԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆ

Մ ա ճ յ Ն օ Ր Ղ Ո Ղ. — Օրինապահություն թե՛ կամայականություն:
Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ր Ն. — Լուրեր:
Մեզ գրում են — Թեհրանից: Մա-
րադարյան:
Քատրան:
«Մշակ» արժանի է վարձող իւրոյ:
Ք Ղ Յ ա կ ց ու թ ի ն ն ե ռ. — Գան-
ձակց:
Ք ա ղ ա ք ա կ ա ն. — Բաղադր: Հա-
րապիտ և ֆրիկա: Ֆրիկապեան կղզիներ:
Հեռագրական լուրեր:
Նամակ խմբագրություն:
Ք ա ն ա ս ի ր ա կ ա ն. — Բուխարայի
անցնալից և ներկայից:
Յ ա յ ա ա ք ա ռ ա թ ի ն ն ե ռ:

Ք/ֆիլիս, 29 ապրիլի 1902 թ.
ՕՐԻՆԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԹԵ՛

Նախընթաց համարում ասա-
ցիներ, որ նոր-նախընթաց կա-
նանց խնամատար ընկերությունը
վերջ է գրել իւր գոյությունը, և
միևնոյն ժամանակ նոյն քաղաքում
հիմնուել է մի ուրիշ բարենպա-
տակ նոր ընկերություն նորմալ
կանոնադրութեամբ: Որովհետև
գործելուց դադարած խնամատար
ընկերությունն ունի ինչպէս իմա-
նում ենք, 27 հազար լուրի փող,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲՈՒՆԱՐԱՅԻՆ ԵՆՆԵՆԻՆՆԵՐ ԵՆ ՆԵՐԿԱՅԻՆ
(ճանապարհորդական տպագրութիւններ և գի-
տություններ)

Մօտ երկու վերադարձող ճանապարհ-
որներով, հասնող Ուրբեղի քաղաքնա-
բան, որ և բնակում էին ուղեկից բա-
րեկանները: Երեկոյան միջնադէպ բազ-
մաթիւ մէջիցները միևնոյն ժամանակ
(Բու-
խարան 360 մէջից ունի) սկսուեց մոլա-
նների սուր և անդուրեկան «աղանձ», ո-
րով բարեկալտ մուսուլմաններին աղօթ-
քի էին հրաւիրում: Աղանձի ժամանակ
աղօթներն իսկոյն դադարեցնում են ի-
րենց գործերը և շատապէս մէջից աղօ-
թելու: Երեկոյան ժամը վեցին փողոց-
ներում ու մի մարդ չէր գտնուի, բացի
պահապաններից, որոնք տաղուկայի կեր-
պով գիշերները թմրակահալով անհան-
գատութիւն են պատճառում խաղաղ քը-
նած բնակիչներին: Այդ պահապանների
պաշտօնն է գիշերները պատիկ փողոցնե-
րում և շարունակ բարձր թմրակահալել,
որպէս զի քաղաքն ապահով լինի գողի
ընդ և աւազակներից:
Քաղաքի վերահսկիչները՝ այսպէս ա-
սած ոստիկանապետի պաշտօնն կատա-
րողներն ենուելիս և ամբարշտը:
Մէյիսի պարտքն է ցերեկը հսկել քա-
ղաքի մաքրութեան, ապահովութեան և,
այսպէս ասած, բնակիչները բարոյակա-
նութեան վրայ: Նա սովորաբար առաւօ-
տը և իրկուրը պատում է փողոցները և
շուկաները: Իրաւունք ունի ամեն մի
շնորհ մուսուլմանի փողոցի մէջ տեղը
կանգնեցնել և ստիպել անկիր ասել

այդ գումարի մասին վէճ է ծագել, և,
ինչպէս անցնալանգամ ասացինք,
ոմանք դադարած խնամատար ըն-
կերությունն յիշեալ գումարը
բարենաճում են յատկացնել նոր-
նախընթացի եկեղեցիներից մէկին՝
ս. Լուսաւորիչ եկեղեցուն, ոմանք՝
վերջ յիշած նոր հիմնուած ընկե-
րությունը:
Երբ դադարած ընկերությունն
անդամները վիճում են այն մա-
սին, թէ ինչպէս և ինչ նպատակի
պէտք է գործադրել ընկերու-
թեան պաշտանալ 27 հազար
լուրին, և ձայները բաժանուում
են,—հասկանալի է, որ ընդունե-
լին և օրինական այն վճիռն է,
որի կողմն է ձայների մեծամաս-
նությունը, թէպէտև կարող է
փոքրամասնութեան առաջարկու-
թիւնը, ցանկութիւնն սուկի խե-
լացի լինել, աւելի նպատակա-
լարմար և օտաւէտ:
Այսպէս նրանք, որոնք կամե-
նում են, որ յիշեալ 27 հազար
լուրին յատկացնուի նոր ընկերու-
թեան, գուցէ աւելի օգտաւէտ
լինեն առաջարկել, բան նրանք,
որոնք այդ գումարը ս. Լուսա-
ւորիչ եկեղեցուն են յատկաց-
նում.—բայց խնդիրն այն է, թէ

«Բարեկալտները.—դուրանից մի յայտնի
գլուխ,—և եթէ քննուողը չիմացաւ կամ
թէ անգործացուցիչ պատասխան տուաւ,
ուշիւր կարող է հրամայել իւր ջիգիլներն
ընդ նրան փայտով ծածկել, բայց 39 հա-
րուածից ոչ աւելի: Ուշիւր սովորաբար
ընտրում է հոգեւորականներից և երկու օգ-
նական է ունենում: Նա աշաւորջ կեր-
պով հետևում է, որպէս զի ամեն մի
մուսուլման կրօնի արտաքին ծէսերը
կէտ առ կէտ կատարի: Վայ նրան, ով
աղօթքի կամ նամազի ժամանակ ընած
է կամ չէ կատարում կրօնական ծէսերը:
այդպիսին անխուսափելի կերպով մտաբե-
րին հարուածներ է ստանում: Եթէ մի
որ և է մուսուլման, լինի նա նոյն իսկ
դաւամալ ծերունի,—չգիտէ անգիր
յայտնի աղօթքները, կամ «Բարեկալտ-
ներ», այդպիսին, ծեծուելուց յետոյ, ու-
ղարկում է «մեկրիսէն», որպէս զի հա-
ւատի կանոնները լաւ սովորի:
Գիշերուայ ոստիկանապետի դերը կա-
տարում է միջոցը, որի վերահսկողու-
թեանն ենթարկուում են բանտը և գիշե-
րային պահապանները: Միջոցը պարտքն
է հսկել, որպէս զի շատապէս հապտա-
նիցա—երեկոյան աղօթքից—յետոյ ոչ
որ փողոցներում չթափառի և քաղաքը
խաղաղ ու անվտանգ լինի:
Ընթերցից յետոյ, պ. Թումանեանց
լինձ ծանօթացեց իւր հնութիւնների
ժողովածուի հետ: Պարոնն ահա քանի
տարի է, որ Սամարղանդից, Բուխարա-
յից հնութիւններ է ժողովում և ուղար-
կում է Պարիզի, Լոնդոնի մուզեյները:
Ի միջի այլ հնութիւնների մեր ուշա-
դրութիւնը գրաւեց մի բրոնզեայ բառ-
տանի աւօթ մօտ մէկ ու կէս արշին
բարձրութեամբ և երկու արշին տրամա-
զածով: Այդ անօթն ամբողջովին ծանդա-
կուած էր արաբական շերտ տեղակ-
գրեցով: Պ. Թումանեանցը, որ արաբա-

կարելի է այդպիսի խնդիր յա-
րուցանել և ձայների մեծամաս-
նութեամբ վճռել:
Կանանց խնամատար ընկերու-
թիւնը վերջ է տալիս իւր գոյու-
թեանը, և ձայների ոչ թէ մեծա-
մասնութեամբ, այլ միաձայն ուր-
շում է յիշեալ 27 հազար լուր-
ին ուղարկել երկրաշարժից վնա-
սուած շամալսեցիներին: Նպա-
տակն անշուշտ բարի է, որոշ-
ման մասին էլ վէճ չի կարող լի-
նել, քանի որ ոչ միայն մեծա-
մասնութեամբ, այլ միաձայն ու-
րոշում է և որոշողն ինքն ըն-
կերութիւնն է, այսինքն ընկերու-
թեան բոլոր անդամներն են:
Բայց խնդիրն այն է, թէ ընկե-
րութիւնը, մեծամասնութեամբ
ձայները՝ թէ միաձայն, իրաւունք
ունի այդպէս խնդիր յարուցանե-
լու, այնպէս ընկերութեան փակ-
ման միջոցն սրա գոյքի մասին
իւր ուզած որոշումն անելու:
Ըսեն մի ընկերութիւնը երբ
դադարեցնում է իւր գործու-
նեցութիւնը, իւր կանոնադրութեան
համաձայն միայն կարող է, իրա-
ւունք ունի գոյքի մասին որո-
շումներ անել ձայների մեծամաս-
նութեամբ:

գէտ է,—ասաց, որ այդ անօթը պատ-
րաստուած է եղել սուրբուր թիւրքաց
սուլթան Մահմադ II-ին: Թէ ինչու
այդ անօթը ըստ պատկանելոյն չէ հա-
սել, մեզ անյայտ է: Հաւանական է, որ
ճանապարհի դժուարութիւնները կամ
քաղաքական արգելափակ ճակատանք-
ների պատճառով չէ ուղարկուել: Անօթը
450 տարեայ հնութիւն ունի. դա արեւ-
ելան քաղաքագործութեան և գեղա-
րուեստի մի հրաշալի նմուշ է, որը կա-
րող է հիացնել ոչ միայն մեզ պէս աւար-
տակալանացուներին, այլ և Եւրոպայի գի-
տակ արեւելագէտներին: Թէ այդ անօթը,
պէս աւելի փոքրիկ պահապանի ձև ու-
նէր, ինչ բանի համար պիտի գործա-
դրուէր, յայտնի չէ:
Այդ անօթը պ. Թումանեանցը պիտի
ուղարկէ կամ անձամբ տանի Լոնդոն
այնտեղի մուզեյի համար:
Իմ հարցին, թէ ինչու այդ հնութիւն-
ները փոխանակ Ռուսիայում թողնելու
ուղարկում է Եւրոպա, պ. Թումանեանցը
պատասխանեց, որ Ռուսիայում շատ քիչ
են վարձարում: Ընդհանրապէս մեզ ու-
նում չգիտեն հնութիւններն ըստ արժա-
նոյն գնահատել. իսկ Եւրոպայում, մա-
նաւանդ Անգլիայում, արեւելքի անցնալ
քաղաքակրթութեան ապացոյց ամեն մի
հնութիւն ուրախութեամբ են առնում և
չեն վարանում առանապատիկ թանկ
գնով ձեռք բերել:
Բուխարան շարունակ այցելում են
բաղմաթի գիտնականներ և ճանապար-
հորդներ, որոնք գալիս են Ռուսիայից և
Եւրոպայից: Ասեն մի ճանապարհորդ
աշխատում է մի քանի հնութիւն ձեռք
բերել իրեն իւր այցելութեան յիշատակ:
*) Այս սուլթան Մահմադ II-ն էր, որ
1453 թ. Կոնստանդնուպոլիսը առաւ և
բերկաւական կայսրութեան վերջ տալով Օս-
մանական պետութեան հզօրութիւնն առաւ:

Եթէ կանանց խնամատար ըն-
կերութեան կանոնադրութեան
մէջ այդ մասին ասուած է, որ
ընկերութիւնն ինքն է կարգա-
դրում ընկերութեան փակման
դէպքում մնացած գոյքի գոր-
ծադրութիւնը, այն ժամանակ
ընկերութիւնը իւր վերջին ժո-
ղովում այդ մասին ձայների
մեծամասնութեամբ որոշումներ
է անում, իսկ եթէ ընկերու-
թեան դադարման դէպքում ըն-
կերութեան կանոնադրութեան
մէջ արդէն կարգադրութիւն-
ներ կան, այն ժամանակ միա-
ձայն որոշումներով իսկ չի
կարելի կանոնադրութեան մէջ
արուած կարգադրութիւնը ունշա-
ցնել:
Միջոց այդ հասկանալի չպէտք
է լինի մեր հասարակական
գործընթերին և նրանց, որոնք
գործու և անուն վաստակել են
սիրում և ամեն ընկերութիւն-
ների, հասարակական ամեն տե-
սակ գործերի մէջ խառնուում են:
Եթէ ընկերութիւն կայ, ունի
ուրեմն և իւր կանոնադրութիւնը:
Եթէ ընկերութիւնը մի որ և է
գումար ունի, այդ մասին խօսու-
ղը և որոշողն ընկերութեան կա-

հնութիւնների մեծ պահանջը կեղծիւր
և խաբարայութիւն է առաջացրել տեղա-
կան հնավաճառացիներում: Կեղծ հնա-
վաճառներն ամեն մի ճարպիկութիւն և
խորանակութիւն գործ են դնում, որ-
պէս զի իրենց մի բուրժուանց անպէտք
կըն 25—30 բուրժուով ծախեն: Եւ կան
միաժամ ճանապարհորդներ, որոնք խաբ-
ւում են:
Հնութիւնները դիտելուց յետոյ բաւա-
կանի զրուցեցինք մեր բարեկամների
հետ: Խօսակցութիւնը բնականաբար Բու-
խարայի և նրա բնակիչների մասին էր:
Բարեկամներն մեծ աշխուժով պատմում
էին Բուխարայի վարչական, դատարան
կանան, կրօնական և հասարակական
կեանքի մասին. իսկ ես յուշատետրիս
մէջ ստուերագրում էր լսածներս: Ի մի-
ջի այլոց, պ. Թումանեանցն ինձ պատ-
մեց «ճանապարհ» ջուրհակի պատմութիւ-
նը, որը ճիշտ կերպով բնութագրում է Բու-
խարայի դատարանական կարգերը:
Սակայն այդ պատմութիւնը, որն աւան-
դութիւն է, կը պատմեմ, երբ կընկարա-
գրեմ Բուխարայի դատարանական
կեանքը:
VI
Առաւօտը վաղ վերկացանք և, թէյ
խմելուց յետոյ, գնացինք քաղաքը դի-
տելու: Այս անգամ ինձ սիրալիւ կեր-
պով ուղեկից պ. Ջաբարեանցը: Օրը
ուրբաթ էր՝ մուսուլման ժողովողի հա-
մար հանգստութեան և աղօթքի օր:
Մի քանի չեղ, կնիտոտ, ոլորապտոյտ
փողոցներով անցնելով՝ հասանք բաղնիս-
ներին:
Բուխարայի բաղնիսները ճարտարա-
պետական ձևը նման է պարսկականին:
Նոյն մեծ սրահները, նոյն սաք ջրի ա-
ւազանները, և նոյն անդուռն նկարները:
Այստեղ էլ «քրիստոնէական» պատրաստ են
լողացողին «մասնաժ» անելու: Թէյը և

նոնադրութիւնն է և միայն դա.
ընկերութեան անդամները միա-
սին առած էլ չեն կարող կանո-
նադրութեան դէմ գնալ. այդ կը
լինէր բանութիւն, օրինապահու-
թիւն:
Յիշէ խնամատար ընկերութեան
կանոնադրութեան մէջ կայ որոշ
յօդուած, որով այդ ընկերութեան
փողերը յատկացուած են նոր-նախը-
նացի հոգեւոր պաշտօնյին, ընկե-
րութեան փակման դէպքում—
օրէնքով այդ գումարը տէրը յի-
շեալ դպրանոց է:
Ինչպէս երևում է, նոր-նախը-
նացիները այդ չեն հասկանում
կամ չեն ուզում հասկանալ, մտա-
ծելով միայն որ փողերն իրենք
են տուել խնամատար ընկերու-
թեան, ուրեմն և իրենք ապաւ են
այդ մասին իրենց ուզած կարգա-
դրութիւնն անելու:
Այդ առաջին դէպքը չէ, որ մեր
մէջ օրէնքն ու կանոնադրութիւնը
գործում են կամայականութեամբ:
Թիֆլիսում գոյութիւն ունէր մի
անգամ Կովկասի Հայոց Բարեկա-
րայական ընկերութիւն: Այդ ընկերու-
թիւնն ունէր իւր նպատակը, իւր
օրինական ճանապարհով հաստա-
տուած կանոնադրութիւնը: Այդ

կանոնադրութեան պարտաւորութեան ընկերութիւնն ունէր իւր ճիւղերը գաւառական քաղաքներու և հարկէ ընկերութեան սեպհականութեան տէրն էր ընկերութիւնը, որի մէջ ամբողջութեամբ են և ճիւղերը:

Այդ ընկերութեան կանոնադրութեան մէջ կան յօդուածներ և նրա գոյքերի կարգադրութեան մասին, ընկերութեան փակման դէպքում:

Գովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւնը դադարեցրեց իւր գործունէութիւնը և ընկերութիւններն իւր կանոնադրութեան պարտաւորութեան տէրն էր ընկերութեան ճիւղերը որոշումներն ընդունելով իւր գոյքի մասին կարգադրութիւններ անել:

Այդ ընկերութիւնը Թիֆլիսում գտնուող իւր անդամները մի ընդհանուր ժողով գումարեց, որին ներկայ էին մօտ 40 հոգի (պուլէ և պակաս), և կանոնադրութիւնը մէկ կողմ չպարտած՝ ձայներով մեծամասնութեամբ, ընդդէմ փորձամանութեան արդարացի բողոքներին, ամեն բան, զոյք, շարժական և անշարժ կայք յատկացուց մի նոր ընկերութեան՝ Թիֆլիսի բարեգործական ընկերութեան, որ նոր և ուրիշ ընկերութիւն է:

Մինչև անգամ Թիֆլիսի մի վաճառականի՝ հանգուցեալ Խուրադանի անշարժ գոյքը, մի շինութիւն, որ կտակով թողնուած էր Գովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան, — այդ շինութիւնն էլ յատկացուց Թիֆլիսի նոր ընկերութեան:

Այսպէս՝ մեզանում դեռ ևս օ-

րէնքի տեղ կամայականութիւնն է տրուում, որ յատուկ է կիսավայրենի ժողովուրդներին:

ԵՐՈՆԻԿԱՆ

Ապրիլի 26-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, երկաթուղու արտակարգ գնացքով Բագու ժամանեց պարսից Մուղաֆֆեր-էլլին շահը իւր շքեղութեամբ, որը բաղկացած է 34 հոգուց: Գայարանում նորին մեծութեանը դիմաւորեց Գովկասի կառավարչապետի օգնական գնդապետ Ա. Ա. Քրեյզը: Շահն ընդունեց պատուաւոր պահուորդաւորներ և պատուաւորութիւններ տեղական պարսիկների և քաղաքի կողմից: Ահաբեկ ամբողջ էր հաւաքուած կայարանի առաջ և շահի անցնելի փողոցներում: Շահն ինչպէս պարսկաստանցի վաճառականներ Թումանեանցիներին տանը: Մարդը քաղաքը դարձրաւ իւր գործերով և ուսական ու պարսկական գրեթէ անգործ: Ներկայիս ժամը 7-ին տեղի ունեցաւ հանդիսարար ճաշ, որի ժամանակ խմուեցին նոցին Մեծութիւններին՝ Թագաւոր Գայսի և շահի կենացները: Քաղաքը չքեղապէս լուսավառուած էր: Փողոցներում մեծ կենդանութիւն էր տրուում: Շահին ներկայացան, ի միջի այլոց, Արարատականի հայոց թեմական առաջնորդը և Զամբուի հայոց կոնսիստորիալի նախարարը: Ապրիլի 28-ին, օրուայ ժամը 3-ին, շահը կայսերական արտակարգ ցնցարով մեկնեց Ռոստովի վրայով դէպի արտասահման:

— Ապրիլի 25-ին Թիֆլիսի դատական պալատում տեղի ունեցաւ Բագուի հայոց Մարդասիրական ընկերութեան շնորհաբանի տան վերաբերեալ դատը, որ յարուցել էր իշխող ընկերութիւնը զբաղեցրեալ իշխանութեան դէմ այն բանի համար, որ վերջինս զբաղեցնել փակման ժամանակ գրեթէ էր իշխող տունը: Ինչպէս և ահաբեկական դատարանը, այնպէս և դատական պալատը գործը վերաբերեց յօդուած պարսկական իշխանութեան, մեծքեղով հայոց Մարդասիրական ընկե-

րութեան պահանջը: Դատարանի իշխանութեան գործը պարտաւորութեան էր լուսաւորութեան միջոցով խորհրդի անհրաժեշտ, գաղտնի խորհրդական Մամուտով:

— Երկաթուղիների գործերի դեպարտամենտում ապրիլի 25-ին քննուում էր Պետերովսկի երկաթուղու Խաչմաս կայարանից մինչև Դոկուսինո երկաթուղու գիծ անցկացնելու խնդիրը: Կապիտալին հեռագրում են Պետերովսկից, որ այդ խնդիրը քննուելուց յետոյ որոշուած է թող տալ իշխող երկաթուղու կառուցումը:

— Կիրակի, ապրիլի 28-ին, Թիֆլիսի ժողովարանում տեղի ունեցան Թիֆլիսի քաղաքային վարկի ընկերութեան պաշտօնատար անձների ընտրութիւնները: Ընտրուեցին վարչութեան նախագահ — Գ. Ղազարեան, վարչութեան դիրեկտոր — Գ. Տէր-Ասատուրեան, դիրեկտորներ անձնափոխանորդ — Ա. Օրբելի, վերահսկիչ մասնագիտով անգամ — Ա. Զարեան և Բ. Նիկողոսեան, վերապահող յանձնաժողովի անգամ — Տէր Միքէլեան, Ս. Նիկողոսեան և Բ. Տէր Յակոբեան: Ժողովը միաձայն որոշեց վարչութեան նոր նախագահի համար նշանակել 8,000 ռ. ամսիկ:

— Գոյքերի խնամակալ հազարաճութեան Գովկասի ճիւղը կոյքերի օգտին ստացել է Գ. Արաֆելեանից, Ս. Փարսադանեանից, Ա. Ղուկասեանից և Բ. Մակարեանից 75-ական ռուբլի իւրաքանչիւրից և Գ. Կուրդուրովից — 100 ռ.: Ժողովը խորհուրդ սոյն ապրիլի 5-ի նիստին որոշեց և շնորհակալութիւն յայտնել իշխող անձերին և գրել նրանց ցմահ անգամ:

— Վերինեղիցիներից Է. Օրբելի լրագրին գրում են. «Մարտի վերջերը տեղական հիւրանոցում իջած մի մարդ գնեց իւր հագուստով: Նրա մասին խորհի սկսեցին խոսել քաղաքում իբրև մի անձի մասին, որն ուղարկուած էր ժողովարանութիւն անելու Զամբուի արձակուրդների օգտին: Նրան այցելութիւն տուին տեղական իշխանաւոր անձերը, և այս բանն աւելի ևս համոզեց

հասարակութեանը, որ նա իրաւի իշխող նպատակով է եկել: Ժողովարանութիւնը շատ քիչ անցաւ. հաւաքուեց մօտ 1,500 ռ.: Մի քանի ժամանակից յետոյ գնեցին մեկնեց երկաթուղով յայտնի չէ ուր: Դրանից յետոյ նրա ինչ ու թող կորաւ: Մենք մեծ ապրաւորաւոր մէջ ենք — գնեցինք էր արդեօք նա, թէ Գովկալի օրգորի կենդանի պատկերը ներկայացնող մի որսառէր մարդ»:

ՄԵԶ ԴՐՈՒՄ ԵՆ

Թեհրանից (Գարակ) — Արդէն յայտնի պիտի լինի ձեզ, որ տեղիս հայերն ունեն թատերասիրաց նորակազմ մի խումբ: Այդ խումբը կազմուած է տեղիս ինտելիգենտ հայ երիտասարդութիւնից և Հայկազեան դպրոցի ուսուցիչներից: Թատերասիրաց յիշեալ խումբն ապրիլի 4-ին ժողով ունեցաւ և վճռեց մօտիկ ապագայում ներկայացնել 8. 8. Գարունանի «Մեծապատիւ մուրացկաններ» պիէսը: Ժողովը ընթացեալ ընկերութեան անգամները մէկը, որ ուսուցիչ էր, ըստ իրենան մի շատ անմեղ բանից վերաւորուած զգաց իւր հետք և հրաժարուեց իրեն պիէսի ներկայացմանը կատարելը մի դերից, որն իրեն էին առաջարկում: Նրան պաշտպան կողմնակց մի ուրիշ ուսուցիչ, որն արտասահմանից է հրաւիրուած: Վէճը զնալով այնքան սուր կերպարանք առաւ, որ քիչ էր մնում բանը տուր ու դմիցի փոխէր: Բանից ելեւում է, որ ուսուցիչներից մի քանին իրենց նախորդների ընթացքով են ուզում գնալ այդպիսով ցանկանալով պարթիւնի տեղիս հասարակութեան մէջ նախկին տարիներում գոյութիւն ունեցող սուր ու անհաշտ բնաւորութիւնը: Եւ այս ամենը յառաջանում է նրանից, որ արտասահմանից հրաւիրուած իւրաքանչիւր ուսուցիչ իրեն մի մեծ հնդկ-նախկին է երևակայում և կարծում է, թէ պարսկահայերին բարեք անելու համար իրեն է որ կայ: Այդպիսի ուսուցիչներն աւելի լաւ կանէին, եթէ փոխանակ երկակայական աշխարհներում թա-

փառելու՝ ունեւական բարձրութիւնից քիչ ցած իշխելն և աւելի մօտեց ծանօթանալն տեղիս հայ ժողովուրդի իսկական ցարերին և այդ ցարերը բոլորեալ դիւ ու ճար գտնէին: Անձնական նեղ ու գծուած հաշիւներով առաջնորդել չի նշանակում մեր ժողովուրդի կարիքներն ըմբռնել: Այդպիսի վարմունքն, ընդհանրապէս, աւելի անբոժնի է դարձնում մեր վերջերը, քանի որ տեղիս հայ հասարակութիւնը, տեսնելով ուսուցչական և առհասարակ թեհրանեանի հայերի լուսաւորութեան գործին ծառայող հասարակութեանց մէջ եղող անհամաձայնութիւնները, աւելի ու աւելի է սառչում իւր բարենպաստ և կրթական հաստատութիւններից: Այդպիսով, ուրեմն, այն հաստատութիւնները, որոնք տեղացիների բարօրութեանն ու զարգացմանը պիտի նպաստեն, մեր կենսական ընդհանրական հակառակ դեր են խաղում իրենց կողմանը:

ՄԱՐԱԼԱՅԻՑ (Գարակ). — Արարատականի լուսաւոր ընդհանուր-հիւպատոս պ. Գալստիանովի կարգադրութեամբ՝ տեղիս առասպառականների վաճառականապետ Միքէլ Ալիսանիւնի, ինչպէս յայտնի է, վերջերս իւր և տեղիս հայերի միջև ծագած տխուր դէպքերի հետեւանքով, Թաւրիզ կանչուեց և արձակուեց իւր պաշտօնից: Գ. Գալստիանովի կարգադրել էր, որ պ. Ալիսանիւնի տեղիս հայերին վերադարձնի վերջին երեք տարուայ ընթացքում հասարակական գումարներից վերցրած 1100 թուման: Գալստիանով վաճառականապետն այդ փողոցը պիտի վճարէր Թաւրիզում, բայց մի կերպ ճողորպեց պ. հիւպատոսի ձեռքից և հասաւ Մարաղա միայն այն պայմանով, որ չուտով հաստեցանի իրենալ գումարն ըստ պատկանելոյն: Գ. Ալիսանիւնի փոխարէն ներկայումս մարդացիների ընտրութեամբ առսաց վաճառականապետ ընտրուեց պ. Յովսէփ Մէլիք-Աղաբեան և կանգնեցաւ պ. Արարատի Նազարեան: Հիւպատոսը վաւերացրել է այդ ընտրութիւնը: Նո-

ապա տալիս է միտին ծխելու Փողոցները վրաւում են բոլորտ շներով: Ամեն քայլափոխում հանդիպում են քաղաքի շները, որոնք անցողիկ վրայ աղաչական հայեացք են ձգում: Ամեն սի մագլորի կրպակի կամ «աշխարհ» ք) առաջ վահանակներով կանգնած են լինում շները, որոնք մի ոսկորի վրայ ահաբեկ կռիւ են բարձրացնում: Բուխարայում անպէտք շներին չեն հալածում, նոյն իսկ եթէ չեն սխալուած հովանաւորում են:

Բուխարայում և Թուրքաստանում էլ գոյութիւն ունին «բոջաները»: Փողոցներում ուժով կանգնեցնում են անցողիկներին և նրանց բաղդը գուշակում: Բոջա կանայք երեսուրաց են և բոլորովին չեն քաշում ոչոքից:

Իսկ փողոցների իսկական և կեղծ աղբատներին թիւ ու համար չկայ: Փողոցներին ամեն մի անկիւնում, մշիւղներին դռանը, բաղաւորում վրասում են բազմաթիւ բոլորտներ, կապեր, կոյքեր, խուլ ու համբեր, որոնք, զուրանից երբեքով կամ անգիր կտորներ ասելով, ամեն մի անցողիկից ողորմութիւն են հայցում: Այստեղ բոլորտներին չեն հալածում, սակայն, որ քան իմացայ, նրանց հետ ոչ մի յարաբերութիւն էլ չեն պահպանում: Ողորմութիւն տալիս գրամը ձգում են բոլորտի ձեռքում գտնուող փայտեայ պնակի մէջ: Բուխարայի բնակիչները շատ ժլատ են ուղորմութիւն տալու: հազի կը պատահի, որ մէկ «փուլից» **) աւելի տան:

**) «Աշխարհ» է կոչում այն բացօթեայ խահանգը, որ շքաւոր դարձնելով վաճառութեամբ պատրաստի կերակուր է ստանում: Գ) 2օրս փուլ մէկ կոչել է. 64 փուլը մէկ թէնդա է. իսկ թէնդան մեր փողով արժէ 15 կոպ: Բուխարայում թէնդայից բարձր արժողութեան դրամ չկայ: Բուխարայում, սակայն բացօթեայ խահանգը, առհասարակ թէնդայով է կառուցւում:

Սակայն բնակիչներին դրա համար մեղքել ի կարելի, որովհետեւ փողոցները պատող աղբատները և թափառաշրջիկ դերվիշների այնքան շատ են, որ հնար չկայ բոլորին էլ վարձատրելու: Մեր ձանապարհը շարունակելով հասանք «Թեհրան»-ին: Այդպէս է կոչում քաղաքի կեղծութեան զանազան մանրամասնութիւնները: Թեհրանի բոլոր կրպակները միմային կառուներ ունին, որոնք կանգնեցրած են փայտէ սիւնների վրայ: Իսկ պատեր, պատուհաններ, դուռներ՝ շկան բոլորովին: Խանութպաններն իրենց ապրանքը շարում են առաջիններին և շոքած անշարժ գոյութեամբ սպասում են մուշտարուն: Իրերիւններն իրենց ապրանքը ժողովում են մէկ տեղ և խորով ծածկում, և այդպէս թողնելով իրենք հանգիստ սրտով դնում են իրենց տները, ապահով լինելով որ գործը չեն տանի: Եւ ճամբարտ որ գողութիւն համարեն թէ գոյութիւն չունի: Մենք գոյութեան բացակայութիւնը միմային բուխարայական կառավարութեան խտրութեան հետեւանք համարել չենք կարող: Անկասկած է, որ աղբային դուռն ուղորմութիւնն էլ իւր գերն ունի այդ բանում:

Բացի դրանցից, գոյութեան բացակայութիւնը կարելի է բացատրել և անտեսական պատճառներով: Սարթի ազգաբնակիչներն չունին. նա չափաւոր է և սակաւտեղաց: Սակայն մի սարթի 5—10 կոպէկով կարողանում է իւր գոյութիւնը պահպանել: Օրական մի երկու «թեհնդա» (գ) գեօզայ, աղիքներից պատրաստած խորովիկ — ահա շքաւոր սարթի ամենօրեայ կերակուրը: Իսկ եթէ խորոված

*) Երկուսն էլ կոչում փողոցի կոչ հայերը, որոնց համար վեց փուլ է արժենում և թարախների վրայ դրած՝ փողոցները պատանդելով ծախում են:

կամ փուլ էլ եկաւ, սարթին իրեն այն ժամանակ աշխարհիս ամենաբեղաւոր է համարում: Սարթի համար գոյութիւն չունի փողի ճգնաժամը, անգործ մնալը և այլն: Ամենաբեղաւոր շքաւոր սարթի անգամ օրական 15—20 կոպէկ աշխատել կարող է: Այս այդպէս լինելով չենք կարծում, որ մի երկու լեպտոչկայով ապրող սարթին իրեն թող տալ գոյութիւն անելու: Մտնելու է մէկ կրպակի, տեսնում է, որ մարդ չկայ, հարցնում էր հարեան խանութպանին «Ի՞նչ է տեղը» — պատասխանում է՝ «Գնացել է ճաշելու կամ աղօթելու»: Եթէ ձեզ մի օրէն ապրանք է պէտք, կարող էք անոթ աղօթել թողնել և ապրանքը տանել: Ահա թէ օրքան են հաւատացած խանութպանները որ նոյն իսկ առանց հսկողութեան են թողնում իրենց ապրանքները:

Ի՞նչ Թուխարայի և թէ Թուրքաստանի սարթի բնակիչները մինեոյն կերակուր-ներն են ուտում և մինեոյն հագուստը հագնում: Հարեւարին և շքաւոր մէջ տարբերութիւն չաւ քիչ կայ: Կերակուրներին մասին քիչ վերա արդէն իշխողները, այն է խորոված, «փուլ», որը մանրացրած ցաղ ըով և ոշխարի մսով են պատրաստում: փողոցի կարկանդակներ, որոնց պատրաստում են խմորից և մսից, Փուլը սարթին ամենաիրաւ կերակուրն է: Անտուր սարթերն ամենայն օր փուլ են ուտում: Խէյն անշարի են գործածում: Սարթին առանց թէյի մի ժամ չի ապրել: Նասը և դալանը նոյնպէս շատ է տարածուած: Իսկ փիլիճը ծածուկ են գործածում, որովհետեւ կառավարութեան կողմից խորոված արգելուած է: Նոյնպէս խորոված արգելուած է և փիլիճը, փիլիճը գործ են անում ոչ միայն հասարակ սարթերը այլ և գերվիշները և մոլանները:

Խօսենք հագուստի մասին:

Սարթի հագուստը շատ հասարակ է և էփան: Նա բաղկացած է երկար, մինչև ծնկները հասնող շապիկից, որը կարած է լինում տեղական հասարակ շէփ: Նոյնպիսի վարդիկ, — առաւել կամ սուղ շապիկով, — արեւ շապիկը մտցրած են լինում: Եթէ կամ ոշխարի մորթուց կարած «իշիկներ» (մաշիկներ) ճողորպի մէջ: Այդ ճողորպ մաշիկները վրայից կաշուի կրկնապոչիկներ են հագնում: Սարթի մի օրէն տան, խանութի, միջիլի կամ շալխանէի շէփից մանկուց առաջ իւր կրկնապոչիկները կը հանի, որոնց համար սովորաբար յատուկ տեղ է լինում: Գտնուած օր սարթը, օւզում է անձրև լինի կամ արեւաշաղկապից, երբեք առանց կրկնապոչիկների ոչ մի տեղ չի գնալ: Դա ընդունուած սովորութեան և քաղաքավարութեան մի անխախտ սովոր է: Երկար շապիկի վրայով հարթը կտրուած է մի քանի արշիկներից գոտի, նայած կարողութեան՝ գոտին լինում է շէփ կամ մետաքսեայ: Սարթերը գրգռան բոլորովին չեն ունենում: փողի քաղիք, որը մի քանի բաժնիներ է ունենում և լի է լինում արծաթեայ և պղնձեայ դրամներով, պահում են գոտիի ծալքերում: Այդ է պատճառը, որ պլխաւորապէս վաճառական սարթերի փողի ձախ գողմը ուռած է երևում: Զապիկի վրայից հագնում են մէկ, երկու կամ երեք խալթ, որ հասարակ կերպով չափաւոր է կոչում:

Չման և մամուռայ հագուստներ չը կան: Չմանը սովորական մէկ խալթիկն աւելացնում են մէկ կամ երկուսը: Խալթը պատրաստում է Մոսկուայի գոյ-երկրային շնորհաւոր շէփերից: Աւելի ունենաւորները մէջքերին մետաքսէ գոտի են կապում և մետաքսեայ խալթ հագնում: Ամբիւս գոյիները ծածկում են այս-

պէս անտեսուած թուրքականով: Թուրքականը գործում են շէփ կամ մետաքսից, որն ասեղնապարծուած է լինում գոյնը-գոյն գեղեցիկ նկարներով: Թուրքական վրայից դնում են շէփ կը շալխան, որը մեծ մասամբ սպիտակ է լինում: Չորսուր սարթի Նամազի ժամանակ հանում է իւր շալխան, ձգում է տակը և վրան սկսում է աղօթել: Աղօթելից յետոյ, ճաշի ժամանակ, նոյն շալխան սպիտակ տեղ է ծառայում տիրոջ համար, որը և նրա վրայ ուտում է իւր ճաշը: Իսկ գիշերը նոյն շալխան վերձակի և անկողնակալի դեր կատարում: Սարթերը բնեւոր ժամանակ շալխան ձգում է տակը, ալ կուրը դնում է գլը-կատակին բարձի տեղ և առանց հանուելու, խաղաղ և անվերջ ընում է: Ս. Երմին մի հատ շալխան չորս կարիք է լրացնում: Չափան-գորգ, շալխան-որգ, շալխան անկողնակալ և շալխան վերձակ: Այս մի օրինակը բաւական է ապացուցանելու համար, թէ սարթը որքան շալխաւոր է և սակաւաւանաց: Չմանը սարթի կուրծքը բաց է լինում և նա չի մտնում բոլորովին: Այդ է պատճառը, որ սարթը բաւականանում է մի կամ երկու խալթով, որը սովորաբար բարակ է լինում կարծած:

Սակայն ազգայնութիւնը, արքեպոստոլութիւնը, հարուստ ապրելու տեղը կամայական պարագ մէջ էլ է մտնում գործում: Արդէն կրպակային ձուով վրայից, բաճկան հագնելով սովորութիւն է դառնում: Սակայն դեռ ամբողջովին չեն փոխում իրենց ազգային հագուստը: Բաճկանի վրայից խալթ են հագնում, իսկ շալխի տեղ Բուխարու մորթուց կարծած գլուխ են դնում:

(Չըբարանակով) Մ. Եարովիչինան

ընտրել վաճառականացեալը, որ Թաւրիզում է գտնուում, չորսուկ կը հասնի Մարաղա:

Ապրիլի 12-ին քաղաքիս չուկան անակնկալ կերպով կողպուեց, և բոլոր խանութները դատարան մտան մեծ մզկիթ «Ջումա-մէջիդ» ուն: Խանութները այդպիսով ուղղուեցին այն բանին, որ քաղաքիս ներկայ դատարանը ցանկանում է հարկերն աւելացնել: Իւրաքանչիւր մի թուման հարկի հետ հարկատուն ստիպուած է վճարել կառավարութեանը 14 շահի (70%) ընթացիկ ծախքերը ծածկելու համար: Ներկայ դատարանը փորձել է ստանալ 12%, Ահա այս հանգամանքն է հասարակութեան կատաղեցողը: Նոր դատարանը նախ-է-Միւլը բաւական քաղաքակիրթ և խելօք մարդ է. միայն նրա վարկին ու պատուին վնասողը Մահմուդ-խանն է, որ իջլալ-է-Միւլը դատարանութեան ժամանակ անկարգութիւններ կատարեալ դարձաւ և որ այժմ վարում է դատարանի տեղակալութեան (օգնականի) պաշտօնը: Մարաղայում մէկը չկայ, որ Մահմուդ-խանին անտիւն չլինի իւր շարութեան համար: Այդ բաւական չէ, առիթից օգտուելով նա աշխատում է յազուրդ տալ իւր անձնական վրէժխնդրութեանը: Դա լաւ հեռանկար չի ունենայ դատարանի համար:

— Երկու ամիս շարունակ, երբեմն կարճատև ընդհատումներով, անասն անձր անողաց մեր ամբողջ գաւառում, Ամենքանի առատութիւն է սպասուում. գետի ջուրը խիստ առատ է, և մեր կալուածատէրերը կազատուին քառամեայ կրկնից, եթէ ջրի արհեստական սով չառաջացնի ջրի կապալառուն: Միգիւնում նորընտր է սկսում գարնանային եղանակը:

ԹԱՏՐՈՆ

Արքունական թատրոնում օպերաների ներկայացումները չըջանը լրանալուց յետոյ լուր տարածուեց, թէ արքունական թատրոնը երկու տարով փակուած է մնալու, որովհետև ներկայացումները ստացած եկամուտով կարելի չէ եղել ծածկելու ծախսը, չնայելով որ օպերաների ներկայացման համար բաւականին խոշոր գումար է նշանակուած կառավարութիւնից իւր օժանդակութիւն: Այդ լուրը հիմք չունի. առիթի քան հաւանական է, այս առաջիկայ սեպտեմբերին, ինչպէս անցեալներում, կը վերսկսուին օպերաների ներկայացումներն արքունական թատրոնում: Օպերաների արտիստիկական մասի երկարամեայ կառավարելի Պիտտերն արձակուում է իւր վարած պաշտօնից:

ՄԱՐԿԱՆ ԱՐԺԱՆԻ Է ՎԱՐՉԱՅ ԻՐԻՈՅ

«Նոր-Դար»-ի ընթերցողներին նպատակ չունեն ներկայ յղուածով բանտարանական խնդրով զբաղեցնելու. ևս այդ սոցիալական խնդրին սովորուած ևս պէտք է խօսած ոչ թէ ձեռքով, ոտով, այլ գլուխով, օւղիղով աշխատող բանտարանների և նրանց վարձատրութեան մասին: Որ մեղանում սրանց դրուժինքն անխախտանալի է, այդ ցոյց են տալիս միմիայն նրանց վրայ կառուցած յաշարձաններն, այսինքն՝ գլան մեծիւր, արի սրբիւմ: Այս անգամ ևս ուղղուեց ընդհանրապէս բանտարանների մասին գրել, օգտուելով գանձաւան լրագրեցից, գլխաւորապէս սովորի դր. Գ. Ինքնահարկի մի յօդուածից: Յօդուածը գրելու առիթ տուեց կարճ ժամանակ սրանից առաջ լրագրեցիի հարդարած այն լուրը, թէ Հնդկիկ Սենիէրի, այժմեան ամենայայտնի լինացի վիպասանը, «Quo vadis»-ի հեղինակը, անգլիացի մի տպագրատէրի հետ պայման էր կապել իւր սօր գրելիք վէպի իւրաքանչիւր բաժնի համար 1 շիլինգ և ամբողջ գործածքի համար 300,000 մարկ ստանալ: Սա այնպիսի մի բացառիկ երևոյթ է, որ նոյն իսկ Անգլիայում և Ա-

մերիկայում, ուր հեղինակներն ամենախոշոր հոնորարներ են ստանում, հարուգելի է լինում:

Այսպիսի բաղդաւոր մի հեղինակ է մինչև օրս Փրիտօֆ Նանսէնը, Հիւսիսային սառուցեալ գոտու յանդուգն հետազոտողը, որի համար անգլիացիները յիշատի ոսկու անսպառ աղբիւր են եղել: Իւր «Չեան և սառույցի միջով» գրքի անգլիերէն թարգմանութեան համար միայն նանսէնը ստացել է 200000 մարկ, այսինքն այնքան, որքան Փրանսերէն և գերմաներէն թարգմանութեան համար միասին: Համեմատաբար աւելի մեծ գումար ստացաւ նա անգլիական օրաթերթերից: Լոնդոնի մի լրագրին խիստ հեռագրից ստացաւ նա 20000, նոյն թերթին գրած մի յօդուածից 80000 մարկ:

Մի այսպիսի երջանիկ հեղինակ ևս կայ, որի նկատմամբ օրաթերթերն իրենց առաջարկներով ձգտում են իրար գերազանցել: Այդ լուրը Տէնիսընն է, Անգլիոյ Նախկին poeta laureatus-ը, որը լրագրներում գրելու դէմ մի առանձին դժկամակութիւն էր դրուել, և հէնց այս պատճառով նրա օտանաւորները լրագրերին իրը ոսկում էին ծառայում: Տէնիսընի 300 տող երկար և բաւականին թոյլ մի օտանաւորին, որը «Եօդային անուրջ» վերնագրին է կրում, ամերիկեան մի լրագրի 60000 մարկ վճարեց: Ահա ստացաւ հազիւ թէ մի երկրորդ հեղինակ այնքան մեծ եկամուտներ ունեցած լինի իւր երկերից, ինչպէս ևս Տէնիսընը: Նրա ամենայայտնի աշխատութիւնը, «Ենիսն Արաւն», իւր հեղինակին 200000 մարկ արգիւնք բերեց: Իւր Արտուսեան առաջակները մասին գրած օտանաւորներից տարեկան ստանում էր ևս 80000 մարկ մինչև իւր կեանքի վերջը: Մեծ հոնորար ստացել է նաև Քենիմանի Դիւրայէլը, որը յետոյ լուրը Բիկնաֆիլդ անուանեցաւ, իւր «Էնդի-միտ» կոչուած մի գրքի համար (200000 մարկ): Նոյնպէս 200000 մարկ ստացաւ Ջոն Մորլէյ իւր «Գլադստընի, Անգլիոյ grand old man-ի կենսագրութեան» հալմար:

Հոնորար ստանում է ներկայումս նաև Տ. Վալըր, որն իւր «Լուրերու Էյմմէր» անունի համար 160,000 և «Մարցիլլա» ու «Դաւիթի Դրօշ» վէպերից իւրաքանչիւրի համար 320,000 մարկ, ուրեմն կրկնակին է ստացել: Բայց ամենից շատ գող ստացող անգլիացի-ամերիկացի հեղինակն անշուշտ Ռուդիկարդ Գրայլինգն է, որի այսպէս վերտողած Barrack room-Ballade-ներից ամեն կտորին «Pall Mall Gazette»-ը 150 ստերլինգ վճարեց, և ամերիկեան մի լրագրը նրա 10,000 բաւերից բաղկացած մի պատմութեան համար 5000 ֆուլար հատոյց: «Cosmopolitan Magazine»-ը խոստացաւ Գլադստընի իւրաքանչիւր բաժնի 4 մարկ վճարել, եթէ նա մի յօդուած գրել յանձն առնէր: Գլադստընը մեքենայ: Բայց ամբողջ աշխարհում ոչ մի հեղինակ այնպիսի գրքի է անհատաւորի գրամական յաջողութիւն չի ունեցել, ինչպէս որ Միտլեր Մուտի, որի հեղինակած եկեղեցական երգերի գիրքը 20,000,000-ով տարածուեց և հեղինակին 5,000,000 մարկ արգիւնք բերեց:

Նախկին անգլիացի վիպասաններից և բանաստեղծներից խոշոր գումարներ ըստացել են Բուլլէրը, Դիքենսը, Վալտէր Սկոտը, լուրը Բայրըն, Թոմաս Մուր: Բայրընը 4 տարուայ ընթացքում միայն իւր տպագրատէրից ստացաւ 309,000 մարկ: «Child Harold»-ի առաջին երգերի համար նա ստացաւ 75,000 մարկ. իւր փոքրիկ «Լաբրա» ոտանաւորի համար 15,000 մարկ: Նշանաւոր պատմաբան Գիբբոնն (Gibbon) ևս իւր հոգով պատմութեան համար 1 1/2 միլիոն մարկ ըստացաւ, մինչդեռ «Գորուսեալ Դրախտի» հեղինակ Միլտոնը 100 մարկ հոնորարով բաւականացաւ: Զեկսպիրն ևս տարեկան 400 ստերլինգ եկամուտ պիտի

ունեցած լինի, որ իւր ժամանակում արագին փող էր:

Լաւ փող են ստացել նաև Փրանսացի հեղինակները. Վիկտոր Հիւգոն 5 միլիոն կարողութիւն թողեց, և այժմ նրա ժառանգները նրա գրուածքներից տարեկան ստանում են 50,000 ֆրանկ: Դիւմա Հայրը և Որդին ևս մեծ փողեր են շահում: Էմիլ Զոլը իւր «Գարգիլի Գարգիլները» 160,000 ֆրանկ շահեց: Ալֆոնս Դոդէն միայն իւր «Սաֆուրի» ստացաւ 100,000 ֆր., այսպէս և իւր «Նաբաբ», «Փրանսի junior» և Ռիսլէր senior» ու «L'Immortel» ստանալից: Օնէ, Գիլեր Լատի, Մարսէլ Գրան, Գոլ Բուրժէ կարողանում են իրենց գրքերով տարեկան մօտ 50,000 ֆր. շահել: Զոլայի իւր գրուածքներից ստացած մօտ 300,000-ի: Էյմմէր Ռուսսոն, «Cyrano de Bergerac»-ի հեղինակը, անցեալ տարի իւր այս «L'Aiglon» վէպից 600,000 ֆրանկ փող է շահել:

Համեմատաբար աւելի քիչ վճարում են գերմանացիները. Գ. Հաուպտմանը Բերլինի «Գերմանական թատրոնից» մինչև անցեալ սեզոնի վերջն ստացել է 177 հազար մարկ, Ռոզինտա նրա պիէսները գրել է բոլոր գերմ. մեծ ու փոքր թատրոններում խաղացել են, կարելի է մտածել, թէ ինչ անգին եկամուտ պիտի ունենայ Հաուպտմանը: Հաուպտմանից յետոյ մեծ գումար ստացել է Գերմանիայում Հերման Զուրբարմը իւր «Գաուդի» վէպի ունեցած հաջողական յաջողութիւնից յետոյ: Իւր «Jugend von heute» և «Flachsman als Erzieher» վէպերը մինչև օրս նրան 250000 մարկ օգուտ են բերել: Նոյնպէս Բլումենթալ և Բաուերլըք մեծ արգիւնքներ են ունեցել. միայն «Weisse Rössle» իւր հեղինակներին 200000 մարկ շահ է տուել: Ռուբին Միլէի կատակերգութիւնը «Der ewig Weibliche» մօտ 100000 մարկ արգիւնք օգուտ է բերել հեղինակին: Իսկեց աշխատանքներից մեծ եկամուտներ աւելին նաև Մ. Դրայըն և Օտտո Հարտիգը: Վերջինս միայն «Rosenmontag» ից ունեցած արգիւնքն արգիւնք 100000-ը վաճուց անցել է:

Խեղճ Գեոթէն իւր 3 գրամների համար Իերլինի ազգային թատրոնից 20 տարիների ընթացքում ստացել է միայն 319 տալէր 4 գրոշ (957 մարկ 40 պֆենինգ): Աւելի բարեբաղդ է եղել այդ տեսակէտից Զիլլերը, որին Գոտտառն տպելու իրաւունք ստանալու համար 400000 մարկ է վճարել: Գեոթէն ևս Գոտտայից 1795—1832—401090 մարկ փող է ստացել:

Ամենից շատ փող ստացել են Գերմանիայում իսկապէս այն հեղինակները, որոնց երկերը իւր ծննդեան կամ օրերից սուրի առթիւ ընծայելու յատուկ է եղել. այսպէս, Է. Էքսթր իւր գրքի է ամեն մի ուսանից ստացել է 1 միլիոն: Փրայտադ իւր «Die Ahnen»-ից միայն 420000 մարկ է ստացել: Եւլիոս Վոլֆ և Զէֆֆին նոյնպէս խոշոր գումարներ են ստացել:

Թող մեր հեղինակների և հասարակութեան անանջը խօսի:

Յ. ԹՕԺԻՆԻԱՆ

Հալլէ (Գերմանիա)

ԴՆԹԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԱՆՁԱՅ, 20 ապրիլի.— Մեր ու Յովհաննու եկեղեցու միաբան քահանայները երկու տարի սրանից առաջ վճարելու վերջ գնել կրեակի օրերն իրենց համար եկեղեցում գանձանակ հաւաքելուն, որի մասին իւր ժամանակին յայտնուեց թէ ժողովրդին և թէ հոգեւոր իշխանութեանը. Բարձր. Բաղդատ վ. Թաւաքալեան յաջորդութեան օրով էր այդ: Այժմ, երբ յաջորդն Անանիա եպ. Համագապանն է, քահանայներն ուղղում են օգուտած լինել այն բանից, որ մի իշխանաւոր միշտ հնչուածամբ է փոխում իւր նախորդի կարգադրութիւնները, և աշխատում են գրեթէ իրենց խոստումն ու մտքն ինչ

կարգը: Նոր յաջորդ օրագրանք, զիջանելով քահանայների թախանձանքին, դիմում է Վեհափառ Կաթողիկոսին, թողտուր ինչպէս ինչպէս որ քահանայները նորից գանձանակ հաւաքեն, հիմնաւորելով այս խնդիրը նրանով, որ գեր. յաջորդ «Դժուարանում է մինչև անգամ առիպել քահանայներին առանց գանձանակի պատարագ մատուցանել...» Վեհափառ յայտնում է, որ իւր կողմից արգելք չկայ գանձանակ հաւաքելուն, եթէ ժողովուրդը համաձայն է դրան: Յաջորդաբանում կազմուած է մի ժողով «Երկու ջուր մի կէտ» մարդուց, որ և վճարում է գանձանակ հաւաքելու, այլ երեց-փոխին թողալով ժապաւինեալ մատականով ծախանքներից եկեղեցում առանձին փող ժողովել և այդ փողով վարձատրել քահանայներին ամեն մի պատարագի համար. քահանային 2 ր. 50 կ. լուսարարին—1 ր. և տիրացուն—50 կ. Այսպէս ուրեմն, մի պաշարագ մատուցանել մեզ մօտ գնահատուած է 4 րուրի: Բայց մի բան, որ անհաւանալի է այս տեղ, — այն է, (թողնեմ այն, թէ մեր քահանայները սրբախի ճշշուածութեամբ են կատարում իրենց կամբողջ կայացած վճիռը), թէ քանի որ անհրաժեշտ է քահանայներին վարձատրել գանձանակի փողաբէն, ինչու դրա համար դիմել անպատճառ ուրիշ միջոցի: Գանձանակ եկեղեցում առանց այն էլ հաւաքում է. ուրեմն ինչ միտք ունի գանձանակներից մէկը վերացնել, քանի որ ուրիշ թաքսիներ պտտում են: Աւելի լաւ չէր լինի կամ բոլոր գանձանակները վերացնել կամ թէ քահանայներին թողալ իրենց համար էլ գանձանակ հատարելու, առանց որ և է «ժապաւինեալ մատանի»:

— Գանձակի Նախկին օստիկանապետ պ. Պապովը 1897 թ. ստանձնելով իւր պաշտօնը նկատել էր, որ գանձակեցիք այնքան անկիրթ մարդիկ են, որ կարգին ման գալ անգամ չեն իմացում. և իրաւի, սեր ժողովուրդը սովոր էր մայր թիւր թողած փողոցների միջով ման գալ. այս պատճառով պ. Պապովը քաղաքապետ օստիկանութեան ստորին պաշտօնեաներին խափու հրաման էր արձակել, որ մեր մարդկանց ցոյց տան փողոցներով գնալ գալու ճանապարհը: Այս օրինակին հիմնուած է և մեր ու Յովհաննու եկեղեցու նոր երեցփոխ պ. Մ. Նաբարէթեանը. նկատելով որ եկեղեցի յաճախողները վերին աստիճան անկարգ կերպով և խառն ի խառն են կանգնում եկեղեցու մէջ, պ. Նաբարէթեանը կարգադրել է, որ եկեղեցի մտնողները համար միջանցք թողնուի և որոշ կարգ պահանջուի. բայց ահա, որ Հատկի տօները շուտ վրայ հասան և այսօրհետ գոհուած թէ եկեղեցի յաճախող լինի...:

— Վերջինս ողբերգ բարձր իշխանութեան կողմից թույլտուութիւն է ստացուել մեր եկեղեցիների երկու սարկաւանների քահանայ ձեռնադրելու, մէկը Նորաշէնի ու Մատուածածայ եկեղեցու վրայ, միւրը—Գանձակի երկաթուղու կայարանում ապրող ժողովրդի համար. Բանն այն է, որ Նորաշէնի եկեղեցին արդեն մի քահանայ ունի, որ եկամուտ ստանում է ընդամենը հազիւ 200 ր.: Հետաքրքրական է իմանալ, թէ միւս քահանայ արդեօք ինչ միջոցներով է ապրելու: Բանից երևում է, որ միւս սարկաւանային քահանայացիներ մասին ոչ մի համաձայնութիւն չի եղել ժողովրդի կողմից, այլ—այդ եղել է մեր հոգեւոր կառավարութիւնը կազմող անձերի ցանկութեամբ... Այս սարկաւանի համար դրաւորութիւն եղել է քահանայ ձեռնադրելու մասին «Չօրոգ» ուխտագրու վրայ, որից անուանակ ստացուած է տարեկան 400—500 րուրի եկամուտ: Բայց մեր հոգեւոր հայրերն այդ եկամուտը չեն ուղղում իրենց ձեռքերից դնել այն պատուականով, թէ ուխտագրողների համար օրէնքով չի կարելի քահանայ ձեռնադրել: Բայց 50 կարելի է մի որ և է եկեղեցու վրայ ձեռնադրել նոյն սարկա-

ւագին և նրան յատկացնել «Չօրոգ» ուխտագրու արդիւնքը: Սակայն լսեցինք, որ ինչեւ սարկաւանը հրաժարուել է երկաթուղու կայարանում ապրող ժողովրդի հալուածի նստանձնելուց, առանց ժողովրդի համաձայնութեան:

— Ինչպէս գիտեն ընթերցողները «Նոր-Դար»ում տպուած թղթակցութիւններէր, երկաթուղու կայարանում ապրող հայերը մտադիր են այստեղ կառուցանել մի աղօթատուն, քիչ համար գանձակեցի թուրք Մաշադի-Մամադ-Ջալալը և Մահմուտ Միլթադիները (եղբայրներ) նուիրել են հարկաւոր քահանայութեամբ գետինը: Այս նուիրաբերութեան առթիւ ինչեւ աղան թողնեց արժանացել են Վեհափառ Կաթողիկոսի օրհնութեան կոնդակին, որն յանձնելու ծխակապարութիւն իւր ժամանակին մեր քաղաքում մեծ աղմուկ հանեց: Օնցեալ մարտ ամի 9-ին, թուրքերը «բայրամի» տօնին, գանձակեցի մի քանի պատուներ հայ անձինք, իրենց դուրս ունենալով Աստուածատուր վարդապետին և Յուսիկ քահ. Վերտանցին, այցելու են թուրք բարերարներին, շնորհակալութիւն յայտնում նուիրաբերութեան համար: Այստեղ բարձր. Աստուածատուր վարդապետը բացատրում է թուրքերին Վեհափառ սրբատառ կոնդակին նշանակութիւնը, նրանց թուրք եղբայրների արած բարեգործութեան արժէքը և երկու դրանցի ազգերի հաշտութեան համար անհրաժեշտ պայմանները: Հայր սուրբ խօսքը զօրեղ տպաւորութիւն է թողնում բարերարների վրայ: Հայերը լաւ հիւրասիրում են թուրքերի տանը և նրանք, ի յիշատակ այն պատուի որ հայերն իրենց արին, խոստանում ու նուիրում են աղօթատեղի համար յատկացրած գետինն որոշ քահանայութեամբ ջուր իրենց սեպական ջրից: Նուիրուած գետինն արդէն ընդունել է հոգեւոր իշխանութիւնը. անսենք այժմ տան կառուցումն երբ և ինչ միջոցներով դուրս կը բերուի: Եւսին թէ հայ հարստաներ օրհնակ վերցնելին թուրք բարերարներից: Թիֆլիսից ինժեներ Նիկ. Գրիգորեանից մենք մի նամակ ստացանք, որով յարգելի պարոնը պատրաստականութիւն է յայտնում ձերապէս կազմել աղօթատան նախաշէնը և նախաշէնը: Ինժեների նամակը մենք իւր ժամանակին յանձնեցինք ու հաւաքում է:

Նորաշէնցի

ԳԱՆԱԿԱԿԱՆ

ԴՏԱԿԱՆ

«Messager des Balkans»-ին հոգով գրում են, թէ իտալական կառավարութիւնը չի ուրախուում, որ ինքը մտադրութիւն ունի յարմար ռուպէն գրաւելու աֆրիկեան Թիբուրիում: Այս մտքով է խօսել իտալական արաւորն գործերի մինիստր Պրինսիպին «Temps»-ի և օրէի մի քանի թերթերի թղթակցների հետ ունեցած զրուցատրութեան ժամանակ: Պրինսիպին ասել է. «Ներկայ պարագաներում աննպատակալարմար կըլինէր, որ Իտալիան նաւախումբ ուղարկէր գրաւելու համար ուրիշ պետութեան պատկանող երկրերը: Բայց ևս չեմ երաշխաւորում, թէ միջազգային քաղաքականութեան մէջ կատարուած որեւէ անակնուրեւի փոփոխութիւն Իտալիային հարկաւոր է միջոցներ ձեռք առնել պահպանելու համար իւր շահերն Աֆրիկայում: Իտալական արաւորն գործերի մինիստրն այս խօսքերի առթիւ «Mes. des Balk.»-ը նկատում է. «Չեմ հնչու կարող է պատահել, որ Իտալիան, Սֆրիկայում իւր շահերը պահպանելու համար անելը նոր փորձ մէջ աւելի վատ հիասթափման ենթակուի, քան Հաբսբուրգները Իտալական ծովային զինուորները հարկաւորած կըլինին ընդհարուելու թերթական զօրքերի հետ, որոնք յառնային դէպք նման չեն նեղու Միսիլիքի անկանոն զօրքերին»:

—Համայն հաղորդում են «Paris Nouvelles»-ին. «Պեղում են, թէ Բուքարեստի այլընտանան կեղծողական կոմիտեն գիտնել է Ռուսիային, Իտալիային և Աւստրիային մի խնդրագրով, որով խնդրում է, որ Ալբանիան գրաւուի իտալական զորքերով: Այս տեղեկութիւնը քաղերով, իտալական «Tribuna» լրագրողականում է, թէ իտալական ամենաթաղաքաւոր պետութիւնն է Ալբանիան խաղաղօգնելու համար, բայց իրենի գրութիւնն այդ երկրում դեռ եւս պատրաստուած չէ եւրոպական միջամտութեան համար: Հոռու լրագրիւն ի վերջոյ առում է, որ աւստրիական քաղաքական statu quo-ն:

ՀԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՓՐԻԿԱ

Անգլիական պատգամաւորներ ժողովում Բալթիկին այս օրերս հաղորդեց, որ կառավարութիւնն առայժմ ոչ մի ճիշտ տեղեկութիւն չունի հաշտութեան բանակցութիւնների մասին: Լոնդոնից պատգամաւորները ընդհանուր ժողով պիտի գումարուի Ֆրանսիայի մայիսի 25-ին (ն. ա.): Բոլոր պատգամաւորներն այժմ սպասում են Պրետորիայում հաշտութեան խնդիրը վերջնականապէս քննելու համար լուրջ Գիտնելի հետ:

—Նախալից ֆրանսական թերթերին հաղորդում են, որ բոլոր գիտնելու փորձերն անհաջող են, որ օրի վրայ վատանում է. Տիկ. Դեհուր գտնում է կեղծութեան բանակում իր զաւակների հետ և զրկում է արքայաւոր ամենատարրական յարմարութիւններից անգամ: Նա խնդրել էր լուրջ Գիտնելին, որ իրեն թող իսկ տան ապրելու Պրետորիայից: Բայց նրա խնդրելն անհաջող է թողնում: Այժմ նա բողոքել է ուղղակի անգլիական կառավարութեանը: Նրա ունի, որ անգլիացիները վերջ ի վերջոյ կը բռնեն նրա խնդրքը և թող կը տան, որ նա բանակից փախաբուրի թողար: Մի օրիջ հեղաշրջում, հաւանաբար, առիթ կը տայ հրացանակաւ անելու անգլիական պարամենտում: Լո ի Ռոթայի զորքի մէջ գտնում է նրա տան տարեկան տղան: Նրա ամիս առաջ մի քանի անգամ պայթեց այդ երեխայից ոչ հեռու, և նրա ջղային համակարգութիւնը ծանրապէս խանգարում էր այդ բանից: Նա հրահանգեց, և նրա հայրը գիտնել լուրջ Գիտնելին, խնդրելով որ թող իսկ երեխային անցկացնելու անգլիական զորքի միջով մինչև Պրետորիայից, իսկ այնպիսի ուղարկելու: Նրապա իր մօր մօտ: Գիտնելները մեծեց:

ՖԻԼԻՊԻՆ ԿԼԱՅԻՆԵՐ

Ֆիլիպինյան կղզիների ժողովուրդը դեռ եւս չարոնակում է կոռուի Միացեալ Նահանգների դէմ: «New-York Herald»-ն այդ կողմը համեմատում է բոլորների յամառ կռուի հետ. «Երկու երկրներումն էլ,—ասում է իրենալ լրագրիւր,—փոքրիկ ազգերը կուռում են իրենց ազատութեան համար, որից ուղղում են զրկել նրանց երկու ցեղակից մեծ պետութիւնները, որոնք իրենք իրենց համարում են ամենաթաղաքաւոր ամբողջ աշխարհում: Հակառակ անգլիաւորտնական ցեղի ոգուն ու աւանդութիւններին, անգլիացիներն ու ամերիկացիներն ընկել են իմպերիալիզմի ետեւից, և այդ պատճառով չար բաղդը հալածում է նրանց Աֆրիկայի հարաւում և Ֆիլիպինյան կղզիներում: Գնեւրով Չաֆֆին անցեալները հաղորդագրել էւ Ուաշինգտոն, թէ չուտով կը խաղաղօգնուի Ֆիլիպինյան ամբողջ արշակալիքը: Այժմ նա հաղորդում է, որ այդ արշակալիքի ամեն նամեծ կղզու Միլոնաւոյի բնակիչների բարեկամական յարաբերութիւնները փոխուել են զգալի ամերիկացիները: Գէնը կը բռնու ընդհանակ 400,000 հոգի այդ կղզում յայտարարել են, որ իրենք անաշտ թշնամի են ամերիկեան տիրապե-

տութեան: Նրանք ապստամբել են, և թէն պենեւրով Չաֆֆին նոր արշաւախուժք է ուղարկել նրանց դէմ, բայց նա ինքն էլ վստահ չէ, թէ աջողութիւն կունենայ: Յամառութեամբ չափով Ֆիլիպինյան կղզիների բնակիչներին իրենց ցակացած ազատութիւնը, ամերիկեան իմպերիալիզմի հակառակ են գնում ամերիկեան ժողովրդի տրամադրութեանը: Նոյն կերպ վարում է տորինների միլիտարիստները բոլորների վերաբերմամբ: Այս բանը կարող է շատ ցաւալի հետեւանքներ ունենալ: Ամերիկեան Նաւատորմի հոշակիւնը գլխաւի հաւաքած կարող է տրուել Սաուդեան և Խաղաղական լիկանտներում: Այդ բանից կօգտուի ձափոնիւնը գերիշխանութիւնը հաստատելու համար մոնղոլ-մալայիան ցեղի վրայ, որն առանց այն էլ ձգտում է զէպի նա և նրանից գաղտնի օգնութիւն է ստանում Նահանգների դէմ կռիւը շարունակելու համար:

ՅԵՌԱՐԱՐԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսական ժողովին մինիստրը «Արիւն» յաժանախ հրատարակեց Port de France-ից ստացել է հետեւեալ հեռագիրը մայիսի 8-ից (այսինքն 25-ից). «Ես վերադարձայ Սէն-Պիէրը: Զաղաքը բաւորովին կործանուած է Գալիլէյի լուսայից Գարժում են, որ ամբողջ բնակչութիւնը ոչնչացած է: Կենդանի մնացած մի քանիք տասնեակ հոգու են հեռագրի: Նաւաւայանում կանգնած բոլոր նաւերը ոչնչացան հրդեհից: Հրաբուխը արտադրեց ծուր շարունակութեամբ է: Կունի եւ Գալիլէյի լուսայից պաշարները բոլորն աւերուեց: Port de France-ը և Saint Pierre-ը թաղաքը գտնում են Մարտիիկա կղզում: «Արիւն» յաժանախ նոյն հրատարակեց հեռագրում է ժողովին մինիստրին Պրետորիայից (Գալիլէյից): «Երկու երեկոյ ժամը մօտաւորապէս 8 ին, հրաբուխը արտադրեց մեծ ծուր և ապա խօսքի,—իսկային արիւն, մի ակնթարթում ամբողջ թաղաքը քայքայուեց: Գալիլէյի ռաւանից փախաւ ետեւում ժողովրդի տանքը: Նա երկնային և զրկեց: Երեւոյ կայսրից Երեւոյի ժամը 9 ին մօտաւորապէս 8 ին, հրաբուխը արտադրեց մի քանի ռալի, բայց թաղաքը և կենդանի արարածները չաւանջ: Զաղաքը մտնել անգլիային է: Ծովափի մօտեքը շատ զրկեց: Կան:—Մարտիիկա կղզու արիւնը թաղաքը հաւատարմում է, որ Saint Pierre-ը թաղաքը բոլորովին կործանուած է: Բնակչութիւնը ոչնչացած է: Ֆրանսական թերթերը շարունակում են, որ այդ թաղաքը ազատից առաջ ունէր 30,000 բնակիչ: Լոնդոնից հոռագրում են, որ Մարտիիկայից արաւ արեւմուտը գտնում են Կիպիսարսը կղզու վրայ նոյնպէս Կալիլէյի արտադրում է երկը, այնպիսի 150 կիլոմետր հեռու գտնուող Բալթիկի կղզու ամեն ինչ ծածկուած է օրով և Կալիլէյի փոշու շերտով: Լատաւաւորական ռադիոգրաֆիստ, ու Կիպիսարսը կղզու վրայ ցարդ գտնում է երեւում: Ստանալ Կալիլէյից հեռագրում են, որ Saint Pierre-ից այն անդ է հասել «Երեւոյ» շաղկապն առանց խաբիսի և չղկայի: Նրա նաւաւ արեւմուտը ոչնչացել է 12 ռալի:—Հաղորդակցութիւնը Մարտիիկա կղզու և արտաքին աշխարհի միջև ընդհանուած է կարելի կարուած լինելու պատճառով:—Ս. Բոմարից ասացում են, որ Կալիլէյի թերթերին համաձայն, կարծում է, որ Մարտիիկա կղզում ոչնչացել են 40,000 հոգի:

—Standard-ին հեռագրում են, Թեանից, որ պատմաբան չարժուր Պիլիքի գտնում տարածում է: Ապստամբում են 40,000 հոգի: Ետեւը չիբայի զորքերին չի աջողուել ճնշել ապստամբութիւնը:—Պիլիքից ֆալից Եւրոպայից հեռագրում է, որ պատմաբանը մօտաւորապէս 10,000 հոգի, որոնք թեղանութիւնը ունին:—Լոնդոնից հեռագրում են, թէ «Պիլիքի» միութեան տարեկան բաղկում մարտի 1 Օտարերին յայտարարեց, որ հաշտութեան բանակցութիւնների մասին ինքը ոչինչ չի կարող հաղորդել, բայց կապած չկայ, որ կառավարութեան իշխանութիւնը նուաճում երկրի վրայ պէտք է բաւականաչափ ուժեղ լինի, որպէսզի նոր կռիւը հնարաւոր չլինի:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԱՐԱԳՐՈՒԹԱՆ

Խնդրեմ թող տաք ինձ «Նոր-Դեր»-ի

միջոցով յայտնելու իմ խորին շնորհապատիւները Թաղաքին ու Մատուածաթիւն եկեղեցու յարգելի ծխականներին: Գտնական տներին աթիւ արգասների համար արած նուիրութեան ինքնին և զէպի ինձ ցոյց տուած վստահութեան համար:

Նուիրութեան ինքնին ցոյցած 88 ռուբլի 17 կոպէկից Թաղաքին եկեղեցու չըսուող ծխականներից 27 ընտանիք ստացել են 6 ռ.—1 ռ. 50 կ., ընդամենը 69 ռուբլի:

19 ռուբլի 17 կ. մնացորդը մնում է եկեղեցու գրամարկում: Նոյն նպատակի համար Նաւայ ընտանիքների անուանակալ ցոյցակն իրենց և ծխաւոր քահանաների ոտարակութեամբ, որոնց ներկայութեամբ բաժանուած են փողերը: Երէցիք:

Խաչատուր Տէր Մարգարեանց Թիֆլիս, 29 ապրիլ:

Իմապիր հրատարակիչ

ՄԱՐԿԱՐ ՄԱՐԿԱՐԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

поступила в продажу
НОВАЯ КНИГА
Х. Х. Р. Զ. - Д. О. С. Զ.
«АННА САРОЯН»
(съ рмянскаго)
цѣна 25 коп.
Продается во всѣхъ книжныхъ магазинахъ Тифлиса и Петербурга.
(0) 6-6

Հոյս տեսաւ
ՅԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՎ ՃԱՌԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
1) Աղբաւի Հալը 25 կոպ.
2) Գիւղի Ալը 15 յ.
Հարկուով փողերին 25% զիջում
Ինձ դիմած զէպում մտր: Դիմել թիֆլիսի հեղինակին և յայ գալիս անհրաժեշտ:

ԿԱՊՍՈՒԼՆԵՐ ՄԱՏԻԿՈՅԻ
[Capsules au Matico]
ԴՐՈՒՄ ԵՒ ԸՆԿ. ԴԵԼԿՈՐՆԵՐԻ
Թոյլ է տրուած Ռուսիայում:

Աղբուրթեամբ զործ է աւում հոնորի բժշկութեան ժամանակ, երբեք չորանց չենով ստամոքսը, ինչպէս այդ լինում է, երբ զործ է աւում Կապարալիքը հեղուկ ձևով:

Փարիշ, 8, Rue Vivienne և գրիւտըր գեղաներում:
(M.) № 204995 24—5

лучший
цвѣточный
О-ДЕ-КОЛОНЪ
4711
РЕЙНСКІЕ БУКЕТЫ
ПРЕВОСХОДНЫЕ ПРОДОЛЖИТЕЛЬНЫЕ
И ДЕШЕВЫЕ ДУХИ ДЛЯ ПЛАТКОВЪ
ВСѢХЪ ЦВѢТЧНЫХЪ
И МОДНЫХЪ ЗАРАХОВЪ

(M.) № 128415/26 12—8

ԹԻՖԼԻՍԻ ԳԱԼԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
Երաւարարում է ի գիտութիւն ընդհանրութեան, որ սոյն 1902 թուի սեպտեմբերի 1-ին, օրուայ ժամը 1-ին, իւր ատենում **ԱՅՈՐԳ** կրկին կապարով տայու նաւթ հանելու համար Թիֆլիս քաղաքին պատկանող նաւթային չորս հողաբաժիններից մէկը, որոնք գտնւում են Հնաւթիս ձալաւ գաւառում, Կուր գետի ձախ ափին, քաղաքից 12 վերստ հեռու, երկու դեմեաւորն 1044 քաւաւմէն տարածութեամբ, այն սահմաններում, որոնք ցոյց են տըրուած քաղաքի երկրաչափի կալմած և կոնցիցիանների կցում պլանի մէջ: Այդ հողաբաժինը կապարով տրուում է հանուած նաւթից Թիֆլիս քաղաքի օգտին հասանելի բաժնով, որպիսի բաժնի բանակն և կրկին անդրախօսութեան առարկան: Այն անձին, որի վրայ կը հաստատուի անուրը, իրաւունք է տրուում ընտրելու չորս հողաբաժիններից որն և ցանկանայ, ըստ իւր հայեցողութեան: Անդրախօսութեան սկզբում անդրին մասնակցողներից ամեն մէկը գրաւական է տալիս 2,000 աւճեւնը կըրամով կամ տոկոսաբեր թղթ: Թերով: Անուրը տեղի կունենայ ինչպէս բերանացի, այնպէս և ծրարների մէջ փակուած յայտարարութիւնների միջոցով: Վերջին զէպում փակ ծրարների մէջ պէտք է գտնուեն ա) 2,000 ռուբլի գրաւականն աւճեւնը կըրամով կամ պետական կամ խլորտեղ տոկոսաբեր թղթերով իրենց սովորական արժէքով, բ) յայտարարողի անունը, հօր անունը, ազգանունը և բնակութեան տեղը և գ) հանուելիք նաւթի քաղաքի օգտին վերջնականապէս առաջարկած բաժնի քանակը գրեթով գրուած: Առաջարկուած գին հետ եղող, բայց կոնցիցիանների մէջ չգտնուող ոչ մի կոմբինացիա ուղարկութեան չի աւանդել: Փակ ծրարները պէտք է ներկայացուեն քաղ. վարչութեան անդրին համար նշանակուած օրուայ ցերեկի ժամը 1-ից ոչ ուշ: Փակ ծրարների մէջ գտնուող այն յայտարարութիւնները, որոնց մէջ պահանջուած չեն լինել վերջիւնալ պայմանները, ամենին ուղարկութեան չեն աւանդել քաղ. վարչութեան կողմից: Կոնցիցիանները կարելի է տեսնել քաղ. վարչութեան դիւանատանը, 4 ռը բաժանմունքում, ամեն լի օր, առաւտեան ժամը 9-ից մինչև օրուայ ժամը 3-ը: Ցանկացողների կանդիցիանները կարող են ուղարկուել փոստով: (922) 3—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԳԱԼԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
Երաւարարում է ի գիտութիւն ընդհանրութեան, որ Թիֆլիս քաղաքում, համաձայն Կովկասի պ. Կառավարչապետի հաստատած ձերրի տոնավաճառների վերաբերեալ կանոնադրութեան, սոյն տարուայ մայիսի 5-ից բացում է ձերրի տոնավաճառ, որը կը շարունակուի մինչև մայիսի 18-ը: Յիշեալ ձերրի տոնավաճառի համար տեղ է յատկացուած Դիլորմում, Կովկասի և Դիւրմուտի թերթերը խրախուսող ընկերութեան Դիւրմուտի հրապարակում: (924) 3—1

Открыта подписка на 1902 г.
(V год изданія)

на еженедельную газету, посвященную Востоку, Кавказу и другим окраинам

„РОССІЯ И АЗІЯ“.

Съ приложениемъ «Альманаха Россіи и Азіи», заключающаго въ себя по желанію подписчиковъ или

„ИСТОРІЮ ЕвРЕЕВЪ ГРЕЦА“

ВЪ 8 ТОМАХЪ.
СОДЕРЖАНІЕ: 1 томъ: Паденіе еврей-визитія и изгнаніе евреевъ изъ Испаніи 6 скаго царства, Созданіе Машини и Талмуда. 2 томъ: Сабурей, Гаоны. Появленіе кара-ские евреи. 7 томъ: Дальнѣйшая судьба евре-Синноза. 8 томъ: Эпоха Менделссона. 4 Судьба евреевъ до 1843 года.

или роскошный томъ „БИБЛИОТЕКА АРМЯНСКИХЪ ПИСАТЕЛЕЙ“.
СОДЕРЖАНІЕ: Исторія Арменіи. Древніе писатели. Фаустъ Византійскій, Зеновъ Гіакъ, Моисей Хоренаци, Корюнъ, Египсе, Лазаръ Парбекіи, Елмъ, Историческіе комментаріи.

Въ газетѣ будетъ участвовать знаменитый ГЕРЦЛЬ.
Подписка цѣна въ годъ безъ доставки въ Кіевѣ 5 руб., съ доставкой и пересылкой—6 руб. За полгода безъ доставки 3 руб., съ доставкой и пересылкой—4 руб., заграничу 5 р. 6 и 8 руб.

Адресъ редакціи: Кіевъ, Владимірская, д. 79, кв. 15. (Подписной годъ съ 1 Апрѣля 1902 г. по—1 Апрѣля 1903 г.)
Редакторъ-издатель прив. доц. А. Н. ГРЕНЪ

Открыта подписка на 1902 годъ
на ежемѣсячный дѣтскій и педагогическій журналъ

„ДѢТЯ“

(5 годъ изданія).

Журналъ «Дѣтя» даетъ въ теченіе года 12 красивыхъ иллюстрированныхъ дѣтскихъ журна-12, 12 номеровъ педагогическаго отдѣла и 12 премій для славы и върыванія, а именно: «Дѣтскій Театръ», «Панчъ», «Царь», «Дѣтская Мебель», «Дѣтскій», Все изданіе посвящено школьной реформѣ и самообразованію дѣтей и юношества, вслѣдствіе чего подъ видомъ разсказовъ въ немъ будетъ дана масса евѣдѣній по которія, естественнымъ наукамъ, даже французскому и нѣмецкому языкамъ и пр. Между прочимъ въ журналѣ помѣщается „Всеобщая Исторія по сочиненіямъ Жуковскаго“.

Подп. цѣна въ годъ 2 руб. безъ дост. съ дост. въ Кіевѣ 2 руб. 50 коп., съ пер. во всѣ гор. 3р. Адресъ редакціи: Кіевъ, Владимірская, д. 79 кв. 15.
(Ф.) 3—3 Редакторъ-издатель прив. доц. А. Н. ГРЕНЪ

— Говорю тебѣ, пріятель, по секрету: поку-
най сапожный кремъ „Гелиосъ“ фа-
брики Келера. Онъ втрое дешевле загра-
ничнаго, а обувь отдѣлы-
ваетъ, пожалуй, паю его, а барину
еще лучше. Я поку-
ставляю въ счетъ какъ заграничный.
Остается въ эконо-
мию порядочно.
Смотри-же, помни: „Гелиосъ“ фабрики Келера!
ПРОДАЖА ВЕЗДѢ ВЪ ЛУЧШИХЪ МАГАЗИНАХЪ.

(M.) № 5 2—1